

Граматично упражнение 10. Изберете и попълнете:

ШЕСТОТО
ТРЕТИЯТ

ПЕТДЕСЕТ И ВТОРАТА
ВТОРОТО

ДВАНАЙСЕТИЯТ
ПЪРВАТА

1. Сряда е _____ ден на седмицата.
2. Декември е _____ месец на годината.
3. Коледа е през _____ седмица на годината.
4. Гергьовден е през _____ половина на месец май.
5. Ние сме в _____ бунгало.
6. Това е _____ ми пътуване в България.

Граматично упражнение 11. Изберете и попълнете:

ВАШ НЕИН МОЯ ТЯХНА НЕГОВА НАШ НЕГОВО ТВОЙ

1. Чантата е _____. (*аз*)
2. Компютърът е _____. (*ние*)
3. Куфарът е _____. (*ти*)
4. Фотоапаратът е _____. (*тя*)
5. Камерата е _____. (*той*)
6. Екипировката е _____. (*те*)
7. Лаптопът е _____. (*вие*)
8. Бунгалото е _____. (*то*)

Граматично упражнение 12. Изберете и попълнете:

ВИ Й МИ ИМ МУ НИ ТИ

1. Аз имам дете. Детето _____ е малко.
2. Ти имаш камера. Камерата _____ е нова.
3. Той има компютър. Компютърът _____ е стар.
4. Тя има часовник. Часовникът _____ е златен.
5. Ние имаме куфар. Куфарът _____ е тежък.
6. Вие имате екипировка. Екипировката _____ е професионална.
7. Те имат фотоапарат. Фотоапаратът _____ е скъп.

Добавете липсващите думи:

име   кога   да резервирам   вечерта   добре   за съжаление

Г: Добър ден, искам _____ маса за осем души.

К: За _____?

Г: За петък от осем _____.

К: _____, от осем всичко е заето. Може ли от осем и половина?

Г: Да, _____. Благодаря.

К: Вашето _____, моля?

Г: Ковачев.

ГРАМАТИКА

1. Вид на глаголите

а) Когато действието протича във времето като процес, се използват глаголи от несвършен вид: чета, пиша, уча, отивам, обличам се, мия се. Често се използват обстоятелствени думи и изрази, срв. в VIII урок: дълго се мие;

б) Когато действието се е извършвало или ще се върши многократно, също се използват глаголи от несвършен вид:

всеки ден уча   (много пъти)
всеки ден отивам   (много пъти)

в) Когато действието е еднократно, използват се глаголи от свършен вид:

Утре ще отида (един път)
Утре ще стана (един път)

По-голямата част от първичните глаголи са от несвършен вид, срв.: уча, правя, чета, пиша.

Глаголи от свършен вид се образуват от несвършени с помощта на представки: в-, за-, из-, от-, на-, до-, пре-, про- и др., срв.:

уча — науча
правя — направя
пиша — напиша
чета — прочета
мия се — измия се

Обикновено глаголните представки променят значението на глагола.

Глаголи от несвършен вид се образуват с помощта на наставки: -а-, -я-, -ва-, -ава-, -ява-, срв.:

вляза — влизам
отворя — отварям
отида — отивам
стана — ставам

Налице са много звукови промени в корена и основата. Те постепенно трябва да се научават наизуст.

Таблица

Несвършен вид (много пъти)	Свършен вид (един път)
правя (II)	направя (II)
уча (II)	науча (II)
пиша (I)	напиша (I)
чета (I)	прочета (I)
мия се (I)	измия се (I)
къпя се (I)	изкъпя се (I)
пия (I)	изпия (I)
пуша (II)	изпуша (II)
спя (II)	заспя (II)
питам (III)	попитам (III)
чакам (III)	почакам (III)
отварям (III)	отворя (II)
затварям (III)	затворя (II)
събуждам се (III)	събудя се (II)
давам (II)	дам (I)
влизам (III)	вляза (I)
излизам (III)	изляза (I)
отивам (III)	отида (I)
казвам (III)	кажа (I)

разказвам (II)	разкажа (I)
върщам се (III)	върна се (I)
ставам (III)	стана (I)
започвам (III)	започна (I)
лягам си (III)	легна си (I)
срещам (се) (III)	срещна (се) (I)
пускам (III)	пусна (I)
почивам (си) (III)	почина (си) (I)
оплаквам се (III)	оплача се (I)
обличам се (III)	облека се (I)
събличам се (III)	съблека се (I)
обувам се (III)	обуя се (I)
събувам се (III)	събуя се (I)
познавам (III)	позная (I)
запознавам се (III)	запозная се (I)
закъснявам (III)	закъснея (I)
повтарям (III)	повторя (II)
свършвам (III)	свърша (II)

Продължавайте да попълвате таблицата с глаголи от следващите уроци!

Обърнете внимание на звуковите промени!

вляза	облека се
аз ще вляза	аз ще се облека
ти ще влезеш	ти ще се облечеш
той ще влезе	той ще се облече
ние ще влезем	ние ще се облечем
вие ще влезете	вие ще се облечете
те ще влязат	те ще се облекат
По същия начин: изляза	По същия начин: съблека се

2. Род и число на прилагателните имена

Прилагателните имена се менят по род и число, като се съгласуват с рода и числото на съществителното, което определят.

Мъжки род	Женски род	Среден род	Множ. число
сив	сива	сиво	сиви
последен	последна	последно	последни
топъл	топла	топло	топли
син	синя	синьо	сини
български	българска	българско	български

3.

Довършете изреченията.

Модел: Всеки ден Татяна става рано. —
И утре тя ще стане рано.

Всеки ден госпожа Петрова става рано. — И утре ...
Всеки ден Георги се къпе. — И утре ...
Всеки ден Елена си мие зъбите. — И утре ...
Всеки ден той си облича пуловера. — И утре ...
Всеки ден те излизат от къщи заедно. — И утре ...
Всеки ден господин Петров отива в университета. — И утре ...
Всеки ден на обед той се връща вкъщи. — И утре ...
Всеки следобед госпожа Петрова си почива. — И утре ...
Вечер той си ляга късно. — И утре ...
Всяка сутрин Георги пуска музика и прави гимнастика. — И утре ...
Всяка сутрин тя прави закуска. — И утре ...
Всеки ден госпожа Петрова дава пари на децата. — И утре ...
Всеки ден Елена си обува новите обувки. — И утре ...
Всеки ден господин Петров среща един човек. — И утре ...
Всеки ден той закъснява за лекции. — И утре ...
Всяка сутрин Росица Петрова влиза в кухнята и прави кафе. — И утре ...

5.

Продължете изреченията:

Модел: Днес станах късно. Но от утре всеки ден ...
— Но от утре всеки ден ще ставам рано.

Вчера си легнах късно. Но от утре всяка вечер ...
Тази сутрин не закусих. Но от утре всяка сутрин ...
Днес той стана късно. Но от утре всеки ден ...
Днес ние станахме късно. Но от утре всеки ден ...
Вчера студентите си легнаха късно. Но от утре всяка вечер ...
Тази сутрин вие не закусихте. Но от утре всяка сутрин ...

6.

Работете по модела:

Модел: Днес закъснях за първия час. —
Но от утре няма да закъснявам.

Днес той закъсня за първия час. —
Днес Мария закъсня за първия час. —
Днес ние закъсняхме за първия час. —
Днес студентите закъсняха за първия час. —
Днес вие закъсняхте за първия час. —
Днес Моника и Мария закъсняха за първия час. —
Днес аз и Мария закъсняхме за първия час. —

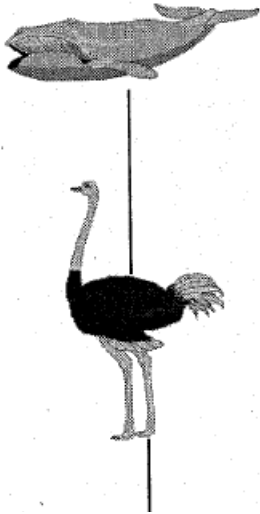
б) Спрежение.

Сегашно време	Минало свършено време
(о)пека, (о)печеш, (о)пече, (о)печем, (о)печете, (о)пекат (I) поднеса (I) дойда (I) обеща (I) сметна (I) пропусна (I) посрещна (I) пристигна (I) (на)мажа (I)	(о)пекох, (о)пече, (о)пече (о)пекохме, (о)пекохте, (о)пекоха поднесох, поднесе, поднесе поднесохме, поднесохте, поднесоха дойдох, дойде, дойде, дойдохме, дойдохте, дойдоха обещах, обеща, обеща... сметнах, сметна, сметна... <i>по същия начин</i> (на)мазах, (на)маза, (на)маза, (на)мазахме, (на)мазахте, (на)мазаха
чудя се (II) (по)черпя (се) (II) (по)соля (II) (по/из)чистя (II) подготвя (II) приготвя (II) обсъдя (II) постъпя (II) изпратя (II) предположа (II) сложа (II)	чудих се, чуди се, чуди се, чудихме се, чудихте се, чудиха се <i>по същия начин</i>
видя (II)	видях, видя, видя, видяхме, видяхте, видяха

Упражнение: Съставете изречения с глаголите *опека, намажа, изчистя, видя, предположа, проверя, подготвя, обсъдя, видя* в минало свършено време:

11.

Из справочника "Наука за всички".

Кои са най-големите животни?

От морските бозайници това е китът – дължина 30–33 м, тегло 135–209 тона.

От земните бозайници това е африканският слон – височина 3,2 м, тегло 4,8–5,6 тона.

От птиците това е африканският щраус – височина 2,4 – 2,7 м, тегло 156 кг.

От влечугите това е крокодилът – дължина 4,3 – 4,9 м, тегло 408 – 680 кг.

Най-интелигентните животни са: шимпанзе, горила, орангутан, други видове маймуни, някои китове, делфините, слонът и свинята.

Пулсът на човека е средно 70 удара в минута, на слона – 25 удара, на мишката – 600 – 700 удара.

Човекът може да задържа дишането си около 1 мин., а някои китове – до 120 мин.

Животно – животни

бозайник – бозайници: хамстер, прилеп, носорог, морско свинче, мишка, плъх, магаре

риби: шаран, скумрия, пъстърва, цаца

птици: щъркел, кокошка, петел, пуйка, пъдпъдък

насекомо – насекоми: калинка, скакалец, хлебарка, пеперуда, стършел

влечуго – влечуги: змия, пепелянка, гушер, игуана, костенурка

1. Упражнение. **Познайте животните:**

1. Малко червено насекомо с черни точки .....
2. Пухкав малък домашен любимец.....
3. Често с нея се сравняват лошите жени.....
4. Красиво насекомо, много често жените си го татуират .....
5. Така се наричат глупавите жени .....
6. Много популярна риба в Чехия, яде се на Коледа.....
7. Насекомо, което се среща в българските общезития .....
8. Много опасно насекомо .....
9. Малка риба, обикновено се консумира през лятото, когато сме на море .....
10. Летящ бозайник, който живее в пещерите.....
11. Предвестник на пролетта.....
12. Все още можем да го срещнем в българските села, използва се като работно животно.....
13. Една от любимите птици на ловците.....
14. Най-едрата птица.....

2. Упражнение. **Изберете две животни, които харесвате и две, които ви се струват неприятни или опасни. Напишете къде живеят или къде може да ги видим:**

3. Упражнение: **Попълнете с въпросителни или относителни местоимения:**

кой, коя, кое, кои
какъв, каква, какво, какви
колко; чий, чия, чие, чии

който, която, което, които/ **когото**
какъвто, каквато, каквото, каквито
колкото; чийто, чиято, чието, чиито

1. .... дата сме днес?
2. .... знае значението на тази дума?
3. Това е момичето, с ..... се запознах вчера в дискотеката.
4. Това е мъжът, с ..... разговарях сутринта.
6. Това са студентите, ... ще участват в конкурса.
7. .... студенти ще участват?
8. .... са тези книги? – Тези книги са на Иво.
9. .... струва тази тениска?
10. .... чай искате? – Билков или плодов?
11. На ..... мога да разчитам?
12. .... приятели ще поканиш? – Всичките, ... са свободни.
13. Александър има приятел, ... много обича.
14. Димитър има приятелка, ... много обича.
15. Какви обувки искаш? ..... има и Мая.
16. В ..... часа да дойда? – В ..... искаш.
17. Не мога да разбера за ..... ми говориш.
18. Не разбирам от ..... се оплакват. – Оплакват се от Иван.
19. .... бащата, такъв и синът.
20. .... ще поканиш на сватбата?
21. .... поискаш, това ще направя.
22. .... трябва да направя, за да ми повярваш?
23. .... обвиняват за грешката? – Обвиняват колегата, ... напусна вчера.

4. Упражнение. **Попълнете с отрицателни или неопределителни местоимения:**

1. Не искам да виждам .....
2. .... не трябва да разбира за това.

3. Нямам ..... време.
4. Имаш ли ..... идея?
5. Познаваш ли ....., който се интересува от модерна архитектура?
6. Може би ще се срещнем ..... вечер.
7. Преди ..... дни срещнах Светльо пред университета.
8. Нямам ..... летни дрехи, които да ми стават.
9. Има ли ..... интересно по телевизията? -Да, дават..... документален филм.
10. Надявам се ..... ден отново да го срещна.

5. Упражнение. *Открийте и поправете грешките в изреченията:*

1. Кой се върнаха?
2. На кой се обаждаш?
3. С кой беше в ресторанта?
4. Кой дойде?
5. Утре ще помислим и ще решим на кой да помогнем.
6. Кой ще поканиш на сватбата?

6. Упражнение. *Задайте въпроси на своите колеги с помощта на следните думи и изрази:*

Кога?	Чия?	От коя?
Къде?	На кого?	В кои?
Защо?	От кого?	От кое?
По каква причина?	Преди колко?	С какво?
Заради кого?	След колко?	За какво?
По какъв начин?	Колко пъти?	Откъде?